

Весна МЛАДЕНОВСКА
СГУУГС Здравко Цветковски, Скопје
vesna_mladenovska84@yahoo.com

ФОТИЈ – ЗЕНИТОТ НА ВИЗАНТИСКАТА ЦРКОВНА МОЌ

Апстракт. – Во долгата и бурна историја на константинополската патријаршија се споменува цела плејада патријарси кои оставиле силен белег во православниот свет. Особено свој печат ќе остави истакнатиот иконопочитувач и заштитник на Православниот Исток од господарството на папите, Фотиј. Тој е одговорниот за ширењето на христијанството на словенски јазик од неговиот ученик Константин Филозоф помеѓу штотуку покрстените народи. Всушност, самиот Фотиј е главниот виновник за почетокот на изразената подвоеност и рамноправност помеѓу константинополската патријаршија и римското папство. Колку тој е значаен за Црквата говори и фактот што бил прогласен за светец.

1. БОРБАТА ЗА КОНСТАНТИНОПОЛСКИ ПАТРИЈАРХ

Патријархот Фотиј спаѓа во редот на новите луѓе во историјата на Византија. Може да се каже дека првиот хронолошки податок кој се однесува на неговиот живот се поклопува со времето на неговиот избор на патријаршиската катедра. Се претпоставува дека Фотиј е роден помеѓу 816 и 826 година.¹ Потекнувал од угледно семејство кое во Константинопол имало разгранети врски. Таткото на Фотиј бил во сродство со прочуениот патријарх Тарсиј² и ѝ припаѓал на иконофилската страна. Иако ова семејство настрадало за време на иконоборечката епоха, тоа за вре-

---

¹ Успенски 2000, 20.

² Константинополски патријарх 787-806, види: Острогорски 1992, 223-225.

ме на царицата Теодора (мајка на Михаил III) повторно заземало висока позиција во престолнината. Сестрата на царицата, принцезата Ирина била мажена за братот на Фотиј, патрикиј Сергиј. И неговиот друг брат Тарасиј ја носел титулата патрикиј. Што се однесува до самиот Фотиј, тој се здобил со исклучително образование и подоцна станал професор на високата школа во Константинопол, каде предавал логика, дијалектика, филозофија, математика и теологија.³ Тој во исто време бил и царев протоасекретис – чувар на државниот печат, кој бил задолжен за пишување на конечната верзија на сите царски одлуки и закони.⁴ Протоасекретис бил човек од доверба на владетелот, бил главен меѓу чиновниците и ја надгледувал работата на целата администрација.

Напоолнувајќи триесет години и – благодарейќи на своето потекло и врските – правејќи добра кариера, Фотиј не можел да остане настрана од актуелните прашања во внатрешната и надворешната политика, кои во тоа време го окупирале константинополското општество. Тој не само што не останал на страна од тогашните општествени движења, туку тие движења дури и го исфрлиле во прв план, така што имал удел во решавањето на важни прашања од црковната политика. Иконоборската епоха го оставила во наследство на царевите и патријарсите во IX век дефинитивното прашање за односот на Источната црква кон Западната, кое секако било од светско историско значење. Во процесот на историската еволуција, од крајот на VIII и почетокот на IX век, на Запад се издигнала нова Римска Империја, која во тесен сојуз со латинската црква и папството, влегла во сериозен судир со Источното царство и константинополската патријаршија. Новата Римска Империја всушност имала за цел, со освојувачки походи и верски мисии, да застане на пат на понатамошното политичко и црковно ширење на Источното царство.⁵ На Фотиј паднала задачата да го превземе решавањето на овие прашања во интерес на Источното царство и константинополската патријаршија, и од тоа гледиште треба да се оценува неговата дејност.

Од воспоставувањето на православие, со враќањето на култот кон иконите, до устолитувањето на нова, најдолготрајна династија во дотогашната византиска историја, со доаѓањето на власт на Василиј Македонецот, поминал четврт век преполн со случувања и важни промени во односите помеѓу духовната и световната власт. Тоа било период на

³ Бухволд 1984, 470.

⁴ Каплан 2007, 122.

⁵ Успенски 2000, 20.

најголеми мисионерски успеси на Цариградската патријаршија, време во кое териториите кои иконоборецот Лав III ⁶ ги одземал од римската јурисдикција и ги ставил под власт на патријаршијата во Константинопол, дефинитивно биле зацврстени како верни и потчинети на неа. Тоа било златен период на цариградската патријаршија, во исто време, во периодот на Фотиј, и нејзин период на одмор од постојаната напнатост и борба со световната власт.

Свети Фотиј исповедник - руска икона од XX век

---

⁶ Византиски император 717-741 г., види: Острогорски 1992, 197-208.

Во 847 г., по смртта на патријархот Методиј, царицата Теодора ја доверила патријаршиската катедра на монахот Игнатиј, син на царот Михаил Рангабе, кој по симнувањето на неговиот татко од престолот бил замонашен и шкопен.⁷ Она што е битно да се истакне за начинот на издигнувањето на Игнатиј е дека царицата Теодора, без одржување на било каков црковен синод, сама ја донела одлуката за новиот патријарх.⁸ На катедрата на константинополски патријарх, Игнатиј го очекувале тешкотии со кои тој не бил во состојба да излезе на крај, со оглед на тоа дека сè до својата 48 година живеел во манастир.⁹ Да не зборуваме за дворските обичаи и срамното однесување на царот Михаил III, кој често барал корекции на највисокиот црковен авторитет, што патријархот не можело да го остави рамнодушен. Положбата на патријархот Игнатиј станала особено тешка откако противничката партија си нашла моќна поддршка кај кесарот Варда, бидејќи во тоа време црковните прашања биле во тесна врска со политичките. Иако ја држел духовната власт, фактичкото влијание на патријархот било занемарливо, така што, наспроти неговата волја, царицата Теодора и нејзините ќерки во септември 857 г. биле потстрижени и пратени во манастирот Гастриј. По некое време, патријархот Игнатиј, без каков било суд и истрага, со личната волја на царот Михаил III, бил лишен од власта и прогонет на островот Теревинт на 23 ноември 858 г.¹⁰ Бидејќи припаѓал на партијата на Варда и стоел на страна на духовништвото кое се одвоило од Игнатиј, Фотиј бил сметан за најдостоен кандидат за испразнетото место на патријаршискиот престол, иако тргнатиот патријарх својот случај не го сметал за изгубен.

Во рок од само шест дена – од 20 до 25 декември, Фотиј ги поминал сите степени на црковната хиерархија и на Божиќ 858 г. бил издигнат за патријарх.¹¹ Со ова, не по прв пат, биле грубо нарушени обичаите на Црквата, што довело до нов црковен раскол во Патријаршијата. Така едни стоеле на страната на тргнатиот патријарх, додека други стоеле во одбрана на новиот. Главен заштитник на Фотиј бил Варда но, против него било духовништвото, и што е уште побитно, манастирот Студит, кој организирал отпор против Фотиј. Двете групи кои биле појавени во црк-

⁷ Станковиќ 2003, 41.

⁸ Спорот за каноничното издигнување на Игнатиј, особено се распламтил по неговото симнување и доаѓањето на Фотиј, и бил клучен аргумент на противниците на Игнатиј.

⁹ Успенски 2000, 20.

¹⁰ Вугу 1912, 188-189.

¹¹ Острогорски 1992, 276.

вата, и кои биле спротивни една на друга, се всушност црковните партии на „зилоти“ и „политичари“.¹² Антагонизмот во „византиската“ црква кој се појавил на VII Вселенски собор, одржан во Никеја во 787 год., може да се следи до крајот на постоењето на византиската империја. Антагонизмот се состоел во тоа што радикалната калуѓерска струја, позната како зилоти (ревносни) со непопуслива строгост се држела до канонските одредби, отфрлајќи секаков компромис, додека умерената струја, позната како политичари, се приспособувала на политичките услови и државни потреби, не бегајќи од компромиси и била подготвена на соработка со световната власт.¹³ Игнатиј бил поддржуван од Студитскиот манастир во кој се организирила силна опозиција против Фотиј. За да ги придобие монасите на своја страна, Фотиј извршил реформа во управувањето со манастирите. Игумените биле ослободени од претераната зависност во односот со манастирската општина и станале директно потчинети на патријархот.¹⁴

За да го раскинат создадениот јазол по тргањето на Игнатиј, кој одбивал да го прифати одземањето на чинот и патријаршиското достоинство додека тоа не го потврдела највисоката црковна власт, Варда (во име на Михаил III) и Фотиј одлучиле овој случај да го поднесат на увид на Папата. Тие успеале да го измолат Папата да прати свој полномошник во Константинопол за да учествува во работата на Соборот. Потребата најголемиот авторитет да се вклучи во решавањето на локални случаи, била предизвикана поради тоа што приврзаниците на Игнатиј, во храмот Св. Ирина организирале собор против Фотиј на кој, повикувајќи се на кршењето на каноните при неговиот избор, го прогласиле за симнат.¹⁵ На Фотиј не му останало ништо друго туку, на нападот да одговори на ист начин. Тој свикал Собор во храмот на Св. Апостоли. Тогаш започнале црковните недоразбирања и прогонот на Игнатиј. Папата Никола I пратил свои полномошници и во мај 861 г. бил одржан Собор во Константинопол, во храмот на Св. Апостоли на кој бил разгледан и случајот на Фотиј. Во присуство на Царот, кесарот Варда и 318 отци, бил одржан Соборот. На Соборот бил земен во претрес и проблемот со Фотиј и Игнатиј, и откако биле сослушани сведоците и разгледани документите, било изјавено дека Игнатиј бил законски тргнат, а Фотиј законски го

¹² Бакалов, Век 22, 345.

¹³ Острогорски 1992, 225.

¹⁴ Успенски 2000, 23.

¹⁵ Вуру 1912, 191.

зazel патријаршискиот престол.¹⁶ Овој собор го означил почетокот на жестоките спорови помеѓу Рим и Константинопол. Токму тогаш јасно се покажало дека „Грците“ слабо разбирале латински, но ни „Италијанците“ ништо подобро не владееле со грчкиот јазик. Дури ни преведувачите не располагале со доволно знаење. Преводите од еден на друг јазик ретко кога биле точни, а при тоа не треба да се отфрли можноста за намерно менување на смислата во актите и писмата до Папата.

На столицата на Св. Петар штотуку бил искачен Никола I, смел и енергичен политичар, чиј главен стремеж било да го зацврсти римскиот универсализам. Замешувајќи се во византискиот црковен спор како врховен судија, Никола I се изјаснил во корист на Игнатиј и одбил да го признае Фотиј, забележувајќи му на неговото неканонско издигнување. Всушност, Никола I сакал да го зачува принципот во сите црковни прашања, и на Запад и на Исток, последната одлука да му припаѓа нему како врховен поглавар на христијаните. На овој принцип тој му останал верен до крајот и не се поколебал ни тогаш кога неговите легати во Цариград, подлегнувајќи на Фотиевата дипломатска вештина, му се придружиле на Соборот кој го потврдил изборот на Фотиј и абдикацијата на Игнатиј (861 г.). Демантирајќи ги своите претставници, Никола I на Соборот во Латерна ја спровел одлуката за смената на Фотиј (863 г.).¹⁷ Меѓутоа, предноста некое време била на страната на Фотиј. Тоа му дало одврзани раце и му овозможило да го насочи вниманието кон вистинските задачи на Вселенската патријаршија, што му донело најголеми почести и слава.

Доколку Фотиј го оценуваме како историска личност, од гледиште на светската историја, мораме да го гледаме како човек со исклучително надарена природа. Никогаш ниту еден патријарх не достигнал таква сила и моќ, ниту уживал такви почести и слава, како Фотиј. Фотиј без сомнение е најголемата личност на византиската ренесанса во времето на македонската династија.¹⁸ Тој не само што ги замолчил своите противници, избиравајќи се неговите права свечено да бидат признаени на Собор на кој присуствувале и папски пратеници, туку константинополската патријаршија ја поставил во рамноправна положба со римската епископија, а со тоа им нанел тежок пораз на претензиите на Папата.

---

¹⁶ Поповић 1912, 779.

¹⁷ Острогорски 1992, 277-278.

¹⁸ Заров 2003, 94.

2. ВИЗАНТИСКОТО МИСИОНЕРСТВО КАЈ СЛОВЕНСКИТЕ НАРОДИ

По совладувањето на иконоборството, на константинополската патријаршија повеќе не ѝ била потребна поддршката од римската црква, а трите источни патријаршии (александриската, антиохиската и ерусалимската) се наоѓале сосема немоќни под арапската власт. Константинополскиот патријарх сега бил единствен поглавар на византиската црква. Како и византиското царство, така и византиската црква се наоѓала на прагот на својот најдобар период – период на големото ширење во словенските земји.¹⁹

Во историјата на Царството, шеесеттите години на IX век ќе останат забележани по извонредното културно издигнување и оживување на мисионерската дејност помеѓу паганските народи во Североисточна и Југоисточна Европа. Кон патријархот Фотиј и кон Кирил и Методиј, кои ја одиграле клучната улога во неочекувано големата и многу успешна христијанска мисија, благодареејќи на која духовната власт на константинополската патријаршија се проширила врз нови земји, мораме да имаме длабоко чувство на почит и благодарност за тоа што сите Словени биле христијанизирани.²⁰ Фотиј го признал исповедувањето на христијанството кај Словените така како што тие го практикувале, а за да го поддржи тој дух и да ја зајакне верата меѓу словенското население ги испратил Кирил и Методиј во мисионерска дејност.²¹ Кон почетокот на 50-тите години на IX век Константин Филозоф морал да ја прекине својата професорска кариера, зашто од страна на византискиот двор бил испратен на мисионерска работа меѓу Словените, по реката Брегалница, каде управувал неговиот брат Методиј.²² Таму, во 855 г. Константин Филозоф заедно со својот брат Методиј ја создале првата словенска азбука – глаголица, која се состоела од 35 или 38 букви. Според извстувањето во „Солунска легенда“ азбуката се состоела од 35 букви, а според известувањето на Црноризец Храбар во делото „За буквите“ таа се состоела од 38 букви. Кон крајот на истата година престанала управувачката и мисионерска дејност на браќата Кирил и Методиј во македонското „словенско кнежевство“, поради освојувачкиот поход на бугарскиот кнез Борис. Методиј се повлекол во монашки живот на пл. Олимп во Мала Азија каде се

¹⁹ Острогорски 1992, 278.

²⁰ Успенски 2000, 27.

²¹ Георгиева 2001, 131.

²² Трајчев 1933, 172.

оддал на пишување и преведување книги на словенски јазик.²³ Константин Филозоф бил испратен од византиската централна власт во 855-856 г. на нова мисионерска работа меѓу Сарацените (Арабјаните) во Багдад со две цели: размена на заробеници и заштита на христијаните кои живееле во Багдатскиот калифат.²⁴ Во 860 г. Византија била исправена пред нова опасност. Русите, под водство на Асколд и Дир, продреле со флота до Цариград и ја опустошиле неговата околина. Од тоа време Византија стапува во допир со младата руска држава и меѓу нејзиниот народ започнува да развива мисионерска дејност, на која ѝ претстоела голема иднина. Очевидец на нападите бил самиот патријарх Фотиј. Тој пишувал дека не само Бугарите, туку и „простодушните Руси“ тргнале по патот на христијанската вера, со која се потчинице на василевсот и станале „негови пријатели“.²⁵ Верзијата за тоа „прво покрстување на Русите“ била популарна во византиските извори но, немало сериозен одраз помеѓу Источните Словени, кои останале пагани. Руската опасност ја поттикнала византиската власт да ги зацврсти односите со Хазарите, кои живееле покрај Црното море. Така браќата биле испратени во нова мисија со цел да ја пропагираат христијанската вера и византиската култура, спротивно на еврејските и арапските влијанија кај Хазарите.

Во 862 г., Константин Филозоф се наоѓал во Цариград, а брат му Методиј во манастирот Полихрон, кога во престолнината пристигнало моравско пратеништво кое донело писмо од кнезот Ростислав, со кое тој го молел императорот Михаил III да му испрати учител и епископ кои во неговата земја ќе ја шират „вистинската христијанска вера“ на разбирлив словенски јазик.²⁶

Помеѓу 862 и 864 год. на европскиот југоисток настанало ново прегрупирање на политичките сили и изострување на односите меѓу државите. Велика Моравија ги искористила внатрешните несогласувања во Германското кралство и постигнала значаен успех во војната против него. Закрепнувањето на нејзините позиции во среднодунавските земји го плашело бугарското владеење и интереси над некои тамошни словенски племиња. Тоа довело до изградување на воен сојуз помеѓу кралот Лудвиг Германски и бугарскиот хан Борис во 862 г., кој бил насочен против великоморавскиот кнез Ростислав и неговиот сојузник, синот на

²³ Поопширно види: Поленаковиќ 1970, 199-205.

²⁴ Панов 1984, 246-248.

²⁵ Види: Тъпкова-Заимова 2011, 420 и изворите наведени таму.

²⁶ Панов 1999, 26.

Лудвиг, Карломан, управник на областа Карантанија. Лудвиг Германски, потпомогнат од Бугарите на исток, тргнал во поход против Велика Моравија. Создадената непријатна воено-политичка ситуација го принудила кнезот Ростислав да побара помош од византиската империја.

Византија го помогнала својот сојузник, Велика Моравија, така што ја нападнала бугарската држава. Бугарската војска која била ангажирана на северозападната граница, не можела да одговори на нападот од Византија. Бугарите биле принудени да го спуштат оружјето. Уште есента 863 г. започнале преговори и следната година бил склучен „длабок мир“ меѓу Бугарија и Византија.²⁷ И покрај тоа што од овој мировен договор нема сочувано документ, одредбите може да се претпостават: бугарскиот владетел требало да му се покорува на императорот на Ромеите и да го прекине сојузот со германскиот крал Лудвиг против Велика Моравија. Бугарскиот владетел ветил дека ќе се покрсти заедно со својот народ, а единствена придобивка за него било враќањето на областа Загора, но без црноморските тврдини Несебар, Анхијал и Девелт, кои останале во византиски раце. Борис не дал некое големо значење на своето покрстување, кое го извршил тајно и ноќе, при што го зел името на својот кум, византискиот император Михаил III. „Се покрсти кнезот на Бугарија, Борис, преименуван Михаил, заедно со од Бога дадениот му народ, во годината 6374 (01.09.865–31.08.866 г.).“²⁸ Борис преку христијанизацијата станал господар на бугарските Словени, кои биле преовладувачки „народ“ кој ја давал силата и моќта на бугарската држава, а тој од хуно-бугарски хан станал словено-бугарски кнез.²⁹

За својата идна дејност како христијански владетел Борис-Михаил, изгледа непосредно по своето крштевање, од својот духовен учител по прашањата за верата, константинополскиот патријарх Фотиј, добил специјално послание со наслов „Послание до кнезот на Бугарија, Михаил – од што се состои работата на еден кнез“.³⁰ Посланието било исполнето со реторичност, христијанска филозофија и историја. Неговата цел било да го убеди во правичноста на христијанството новопокрстениот владетел, да го поучи во неговата нова дејност, а на крај дури и му ветил блаженство на оној свет ако се придржува кон пишаното.

²⁷ Божилов 1999, 171.

²⁸ Иванов 1970, 12; Борис најверојатно бил покрстен на празникот Крстовден - 14 септември 865 г.

²⁹ Златарски 1994, 42.

³⁰ Извори за бугарската историја 1961, 59-99.

Со својата политичка далековидост, бугарскиот владетел Борис-Михаил ја разбрал смислата на христијанската религија како политичка идеологија во средновековна Европа. Борис-Михаил сфатил дека оние европски народи кои нема да го примат христијанството биле осудени да ја загубат својата државност. Во средината на IX век станало јасно дека спротивставувањето на христијанскиот Бог значело не само спротивставување на Византија, туку и спротивставување на останатите држави на европскиот југоисток и во Средна Европа.³¹

Бугарско-византиското приближување и ветувањето за покрстување од ханот Борис било опасно за кралот Лудвиг Германски. Изгледа дека германскиот политички притисок целел кон отстапување на Бугарија од обврзаноста кон Константинополската патријаршија. Тоа се гледа од писмото на папата Никола I до кралот Лудвиг Германски од средината на 864 г., во кое папата изразува надеж дека „самиот кнез на Бугарите сака да се покрсти и многумина од самите нив станале христијани“, ³² односно, да станат христијани, но под римски патронат. Бугарско-германското приближување не ги дало очекуваните резултати за Лудвиг Германски. Причина за тоа биле последиците од бугарско-византиската војна.

Освен воено, Византија го помогнала својот нов сојузник, Великоморавската држава, и на духовен план. Всушност, Византија сакала со еден удар да постигне двојна цел: воено спротивставување на германско-бугарскиот сојуз, а поволниот исход од тоа ја дало втората цел – наметнување на сферата на влијание на Источната црква. Со ова таа го проширила своето влијание, и тоа не само во Велика Моравија, туку и во новопокрстената Бугарија, што било огромна загуба за интересите на Западната црква. Византиската државна и црковна управа покажале голема мудрост, доверувајќи им ја оваа важна духовна мисија на солунските браќа и дозволувајќи во словенските земји новата вера да се проповеда на словенски јазик. Заслугата за мисионерската работа кај Словените, Константин и Методиј ја делат со Фотиј и со кесарот Варда.

По извршените подготовки под раководство на цариградскиот патријарх Фотиј, браќата, заедно со одбраните ученици Климент, Наум и др. во 863 г. заминале за Велика Моравија. Кнезот Ростислав со големи почести ги примил солунските браќа и нивните ученици, давајќи им на располагање и повеќе месни ученици. Но, набрзо дејноста на браќата Кирил и Методиј и нивните ученици наишла на големи пречки од стра-

³¹ Николов 2005, 103.

³² Извори за бугарската историја 1969, 62.

на на германските свештеници, кои се држеле до воспоставената практика: богослужбата да се врши само на латински, грчки и еврејски јазик.³³ Отпорот на т.н. тријазичници се зголемил особено по заострување на односите меѓу цариградската и римската црква во 867 г. Папата Никола I наредил да бидат доведени во Рим византиските мисионери од Велика Моравија за да дадат отчет за својата работа. Пред да пристигнат во Рим, во Цариград дошло до династички преврат – Михаил III бил убиен и на власт дошол Василиј I Македонец. Од друга страна, пак, умрел и папата Никола I, кој бил наследен од Адријан II. Како резултат на тоа дошло до подобрување на односите меѓу римската и цариградската црква, а словенските браќа биле свечено пречекани во Рим. Папата ги примил словенските книги, ги осветил, ги поставил во црквата Св. Марија и над нив извршил света литургија, со што официјално била призната словенската богослужба и писменост.³⁴ Додека византиските мисионери престојувале во Рим, Константин Филозоф тешко се разболел. Пред својата смрт, во 869 г., тој се замонашил и го добил името Кирил. Бил погребан во црквата Св. Климент во Рим со сите почести кои се укажувале на римските папи. Методиј бил ракоположен за архиепископ на Моравија и цела Панонија, каде што бил вратен да ја продолжи мисијата. Архиепископот Методиј дошол во Константинопол во 883 год. по молба на царот Василиј I за да му помогне околу византиските Словени. Методиј во престолнината оставил двајца свои ученици, еден свештеник и еден ѓакон, за да одржуваат богослужби на словенски јазик во црквите во Константинопол. При оваа посета Методиј со себе зел Библија, Номоканон и Патериканон за да ги преведе на словенски јазик и се вратил назад во Моравија.³⁵ Од самиот почеток Методиј наишол на големи пречки од германските свештеници, на кои успешно им се спротивставувал сè до својата смрт во 885 г. По неговата смрт словенската богослужба била забранета, а од неговите ученици, дел биле затворени и убиени, а дел прогонети од Велика Моравија. Меѓу прогонетите биле Климент, Наум и Ангелариј, кои пристигнале во Белград, во бугарската држава. По крахот на Великоморавската мисија, Византија премолчено дозволила учениците на Светите Браќа да ја вршат богослужбата на словенски јазик во Бугарија, сè со цел да ја задржи истата во сферата на своето влијание.³⁶

---

³³ Јагик 1954, 16.

³⁴ Сведоштва за Кирил и Методиј 1989, 50.

³⁵ Василевски 1997, 82-83.

³⁶ Атанасовски 2008, 244.

Средината и втората половина на IX век биле окарактеризирани со изострени противречности помеѓу римската и константинополската црква, помеѓу папата Никола I и патријархот Фотиј, кои се бореле за црковно-религиозен печат над уште нецелосно христијанизираниот словенски свет. Бугарскиот владетел се обидел оваа противречност да ја искористи за своја полза. На 29 август 866 г. во Рим пристигнало бугарско пратеништво кое, покрај многубројните дарови, носело и прашања упатени на римскиот папа.³⁷

Истовремено, бугарскиот владетел испратил пратеништво до кралот Лудвиг Германски, кое било примено од него во Регензбург. Бугарите од Германското кралство барале да им бидат испратени епископи и свештеници. Со двојното пратеништво, бугарскиот владетел се надевал на поголема благонаклоност и разбирање од римскиот престол и возобновување на својот сојуз со Лудвиг Германски.

Папата Никола I ги приготвил одговорите на врачените прашања. Бидејќи официјален јазик на бугарската државна канцеларија бил грчкиот, затоа и прашањата на Бугарите, изгледа биле напишани на тој јазик. Затоа било неопходно тие да бидат преведени на латински – единствен јазик со кој се служела канцеларијата. За таа задача се ангажирал игуменот на манастирот Света Марија – Анастасиј Библиотекар. Според личните укажувања на папата тој ги составил и прочуените „Одговори на папа Никола I по прашањата на Бугарите“.³⁸ Како историски извор „Одговорите на папа Никола I по прашањата на Бугарите“ (на 115 прашања биле дадени 106 одговори) можат да бидат окарактеризирани како вистинско огледало на степенот на кој се наоѓала Бугарија пред и по времето на покрстувањето. Во прашањата на Бугарите не може да се открие какво и да е длабоко проникнување во догмите на христијанската религија, туку стремеж за осознавање на задолжителните норми на христијанските обреди. Самите „Одговори“ на папата Никола I се во потполна спротивност со „Послание до кнезот на Бугарија, Михаил“ на патријархот Фотиј. Тие ги немаат богословските и литературни достигнувања на Фотиевото послание, но биле поблиски до духот и интересите на Бугарите.

Прашањата на Бугарите имале своја цел: дали може бугарската црква да ракоположи самостоен црковен поглавар – патријарх, и од кого треба да биде извршено неговото ракополагање. Папата Никола I немал

³⁷ Божилов 1999, 177.

³⁸ Извори 1969, 65-125.

намера да дозволи ракоположување на самостоен поглавар на идната бугарска црква – тоа било противречно на неговата концепција за врховноста на римската црква во целиот христијански свет. Никола I заедно со одговорите, во Бугарија испратил и римски мисионери – епископите Формоза Портуенски и Павел Популонски, кои го проповедале христијанството низ целата земја, а таму пристигнале на 13 ноември 866 г.³⁹ Истовремено биле пратени и германски свештеници но, по пристигнувањето на римските мисионери, тие се повлекле.

Михаил III врачил протестно писмо на бугарското пратеништво кое дошло во Константинопол до Борис-Михаил, во кое ја осудил промената на бугарската црковна и политичка ориентација. Ова писмо Борис-Михаил го испратил на папата Никола I, со цел да ја покаже својата преданост. Раздвижувањето на бугарската дипломатија во втората половина на 866 г. и почетокот на 867 г. дало силен одек: политичкиот престиж на Бугарија силно пораснал.

Губењето на бугарската црковна дијецеза било, пред сè, личен неуспех на патријархот Фотиј, но во испратената енциклика до источните патријарси, во пролетта 867 г., тој направил обид вината да ја префрли на римското духовништво: „Немаше уште ни две години, откако тој народ започна да ја почитува христијанската вера, кога мажи зловни и отвратливи... се изитрија да ги одвратат Бугарите и да ги тргнат од висинските и чисти догми на непорочната христијанска вера...“⁴⁰ Фотиј ги набројува сите престапи на Латините: световната власт на папата, претензијата на римската црква на првенство, догматската страна на нивното учење. Догматското учење се однесувало на забрана за женидба на свештениците, причест со безквасен леб, и најбитното, новината која Западот ја внел во никејскиот Симбол на верата дека Светиот дух произлегува од Отецот и Синот „а *Patre Filioque*“ кое Истокот не сакал да го прифати.⁴¹ Појавата на енцикликата на Фотиј треба да се смета за кулминациона точка во судирот помеѓу Источната и Западната црква и во неа е собран целиот материјал за нивното одвојување. Помеѓу мај-септември 867 г. во Константинопол бил свикан собор на источните цркви, на која служителите на Римската црква биле обвинети за „отстапници“, „еретици“ и „антихристи“, а самиот папа Никола I бил анатемисан.⁴²

³⁹ Божилов 1999, 179-180.

⁴⁰ Извори 1961, 100.

⁴¹ Каплан Ми 2007, 205.

⁴² Божилов 1999, 181.

Во меѓувреме, кнезот Борис сакал за архиепископ на Бугарија да биде поставен епископот Формоза Портуенски, поради што испратил свои претставници во Рим да побараат Никола I да им ја исполни молбата. Неисполнувањето на оваа молба била една од најголемите грешки на папата Никола I во неговиот однос со Истокот. Пратениците на кнезот Борис морале да го одложат своето враќање во Бугарија, бидејќи на 13 ноември 867 г. умрел папата Никола I. Новиот римски папа Адријан II, поради своја лична нетрпеливост кон епископот Формоза Портуенски, бил уште покатегоричен во одбивање на желбата на бугарскиот кнез.

3. ВАСИЛИЈ И ФОТИЈ – ДВЕ ГЛАВИ ОД ЕДНО ТЕЛО

Во тоа време, во Константинопол дошло до големи промени на императорскиот двор и во црквата. Во Константинопол се случил преврат и на престолот се искачил Василиј I Македонец (867-886). Веднаш по доаѓањето на престолот, Василиј го испратил Фотиј во манастир на Босфорот, го вратил Игнатиј на патријаршкиот престол и се обидел да ги подобри односите со Рим.

Вистинските причини за симнувањето на Фотиј сè уште се недоволно јасни. Василиј брзо ја проценил состојбата: сменувањето на Фотиј било неопходно, за пореметените односи во цариградската црква да бидат зацелени со враќањето на протераниот Игнатиј и да се воспостават добри односи со Рим, кој го користел како оружје непотполното канонско издигнување на Фотиј од протоасикрит до патријарх, поради мисионерскиот пораз кој наследниците на св. Петар го претрпеле во Бугарија.⁴³ Фотиј уживал огромен углед меѓу свештениците и народот, а имал и добри врски во највисоките слоеви на византиското општество, така што неговото тргнување претставувало прилично ризичен потег. Тој во манастирот бил држен под строг надзор, му бил оневозможен контактот со надворешниот свет, а единствено му било дозволено да се допишува. На страната на Фотиј останале најзначајните претставници на малоазиското свештенство, кои всушност претставувале друга, неофицијална Црква во Империјата.⁴⁴ Иако се наоѓал во тешка положба, Фотиј во исто време морал да ги бодри своите пријатели и приврзаници кои, поради одбивањето да го признаат новиот патријарх, биле лишени од катедрите и пратени во заробеништво, каде биле изложени на тешки страдања. И не само што бројот на неговите приврзаници не се намалувал, туку

⁴³ Станковиќ 2003, 53.

⁴⁴ Успенски 2000, 151.

кругот на неговите почитувачи во сите слоеви се ширел, а најмногу меѓу монасите. Благодарейќи на точните извештаи кои ги добивал за односот меѓу црковните партии, Фотиј со право се надевал на поволен расплет на ситуацијата и своја рехабилитација.

Византиската императорска и патријаршиска власт направила големи напори, за да ја придобие Бугарија на своја страна. Во периодот октомври 867 – септември 869 г. во Бугарија пристигнале редица византиски пратеништва.⁴⁵ Првично ништо не покажувало дека разрешувањето на бугарското црковно прашање би било неуспешно за римската црква. Папата Адријан II и одново издигнатиот на патријаршискиот престоол Игантиј (847-858; 867-877) биле сплотени од омразата кон Фотиј. Освен тоа, папството имало потреба од византиската воена помош поради нападите на Арабјаните на Италијанскиот полуостров.

Тргувањето на анатемите, фрлени над двете цркви, и нивното префрлување над поранешниот патријарх Фотиј, се случило на вселенски Собор. Папата Адријан II за прв пат имал можност да се вклучи во работата на Источната црква. Тој не ни помислил дека токму на тој Собор ќе биде разгледано и бугарското црковно прашање.

Откако пристигнале претставниците на римската црква и на останатите Источни патријаршии (ерусалимска, александриска и антиохиска), на 5 октомври 869 г. во Константинопол започнал со работа Осмиот вселенски Собор.⁴⁶ На 4 март 870 г. византискиот император Василиј I ги поканил во дворецот претставниците на целиот христијански свет. Всушност, таа средба се претворила во заседание на веќе затворениот црковен Собор. Било воведено и бугарското пратеништво, кое што-туку било вратено од Рим. Нивниот предводник, Петар, пред сите го поставил прашањето за разгледување на јуридикцијата над бугарската црква, односно, дали да биде потчинета на Рим или на Константинопол. Папските пратеници категорично одбиле да се разгледува тоа прашање, затоа што соборот веќе бил затворен и немале такво овластување од папата. Пратениците на Источните патријарси, за да дојдат до решение на прашањето, ги прашале Бугарите чии свештеници имало во земјата кога тие ја освоиле. Тоа било клучно за одредување на јуридикцијата. Бугарите одговориле дека имало грчки свештеници. И покрај протестирањето на римските пратеници, било решено земјата на Бугарите да потпадне под јуридикција на константинополската патријаршија. По наредба

⁴⁵ Божилов 1999, 183.

⁴⁶ Исто, 184.

на Василиј I, патријархот Игнатиј го ракоположил Јосиф за архиепископот на Бугарија, со повеќе епископи. Бугарската црква не била автокефална, туку потчинета на Константинополската патријаршија но, со внатрешна автономија.⁴⁷ Во византиската хиерархија архиепископот на Бугарија зазел повисок ранг отколку другите византиски архиепископи и митрополити – тој го заземал 16-тото место, доаѓајќи непосредно по патријаршкиот синкел.⁴⁸

Така бугарскиот кнез со вешто искористување на римско-византиското соперништво ја постигнал својата цел, а Византија повторно за себе ја придобила Бугарија. Оттогаш, и покрај сите протести на Рим, Бугарија останала во крилото на византиската црква и во сферата на византиската култура. Но, со тоа било разнишано пријателството со Рим кон кое се стремел Василиј и за што го жртвувал Фотиј. Всушност, за задачите на Византија во словенските земји Василиј имал исти сфаќања како и Фотиј, кого го отфрлил, и како Варда, кого го убил. Борбата за Бугарија тој ја продолжил сосема во нивниот дух и на крајот ја добил. Византиското влијание на Балканот значително зајакнало, а тоа го имало за последица брзото ширење на христијанството. Тогаш Србите од Византија го примиле христијанството (меѓу 867-874 год.), па дури и во Хрватска византиското влијание го потиснало влијанието на Франките и на римската црква.⁴⁹ Нов и силен поттик, на крајот, добила и византиската мисионерска работа на Балканот, особено во Бугарија и Македонија, со доаѓањето на учениците на Методиј. Со својата словенска проповед и со просветната работа следбениците на Кирил и Методиј го втемелиле христијанството и византиската култура во јужнословенските земји.⁵⁰ Така е воспоставена историски природната положба: Моравија ѝ припаднала на римската сфера на влијание, а Јужните Словени дошле под влијание на Византија.

Како што одминувало времето, така се подобрувала ситуацијата на Фотиј. При решавање на некои важни прашања, царот Василиј не пропуштал да ја искористи ученоста на Фотиј, што секако повторно го зближило со патријархот. Во 875 г. на Фотиј му било дозволено да живее во Константинопол и му било доверено воспитувањето на идните цареви. На сите набрзо им станало јасно дека, штом остарениот Игнатиј ќе го ослободи престолот, на негово место повторно ќе дојде Фотиј. Кога на

---

⁴⁷ Николова 1997, 41.

⁴⁸ Вугу 1911, 146.

⁴⁹ Острогорски 1992, 289-290.

⁵⁰ Острогорски Београд 1970, 77.

23 октомври 877 г. Игнатиј умрел, Фотиј по три дена се искачил на патријаршкиот престол.⁵¹ Константин Порфирогенит нè известува за тоа во својата *Vita Basilii*: „Така Игнатиј, славниот патријарх, свето и богоугодно го заврши својот живот, по што Василиј го постави законито и канонски најмудриот Фотиј на испразнетиот трон на Царицата на градовите“.⁵² Односите на Фотиј со царското семејство биле во најдобар ред.

Во наредните девет години од животот и владеењето на Василиј, Фотиј ќе се потруди да покаже потполна верност кон царот, врзувајќи ја истовремено својата борба против поддржувачите на Игнатиј и папската осуда, со практично јакнење на положбата на патријархот преку поставување нови постулати кои се однесувале на суштината на византиското уредување. Смртта на првенецот и наследникот на Василиј, Константин, имала големо влијание не само во односите или заинтересираноста на царот за непосредно мешање во црковните работи, туку во крајна линија и на судбината на Фотиј. Царот, во жалост и скршен од тага, бил отсутен во голем дел на заседанијата на Соборот од 879/880 год., на кој патријархот конечно се изборил за триумф, кој претставувал повеќе од едноставна победа над противниците, обезбедувајќи си себе си и на своите поддржувачи моќ, како во самата црква, така и во световната политика, каква што ниту еден престолнички архиереј немал од почетокот на царската ерес, иконоборството, па наваму.

Уште додека Игнатиј бил жив, царот Василиј не еднаш се обртал до Рим со молба да му се испратат легати поради помирување на раскараните црковни партии. Папата Јован VIII бил попустлив и спремен на отстапки по повод случајот на Фотиј, со надеж дека Бугарија ќе му биде вратена и дека Далмација ќе остане под римско влијание. Во ноември 879 год. започнале заседанијата на Вселенскиот собор во храмот Св. Софија, во присуство на папски легати. Овој Собор бил посебно значаен поради донесените одлуки, со кои биле допрени сите дотогашни спорови помеѓу Источната и Западната црква. Патријархот Фотиј на овој собир ги држел сите конци во свои раце. Формално, Фотиј на легатите и на папата им оддавал почести и пофалби, но кога требало да се одреди привилегијата на римскиот престол или претензиите на Рим над Бугарија, строго деловниот тон бил заменуван со изразите „предност и братска љубов“.⁵³ Скоро сите учесници на Соборот биле приврзаници на Фо-

⁵¹ Исто, 292.

⁵² *Continuatus Theophanes* 1838, 276-277.

⁵³ Успенски 2000, 158.

тиј, така што сите негови предлози наидуваале на поддршка. Веднаш се видело дека главна тема на Соборот ќе бидат односите помеѓу Западната и Источната црква, кои биле нарушени со одлуките на Соборот од 869 г. Од ставот дека папата и патријархот еден кон друг чувствуваат таква љубов, така што тоа ги чини една душа, произлегувало дека тогаш нема потреба тие меѓусебно да ги делат црковните провинции, бидејќи со нив можат да владеат заеднички. Така Фотиј вешто го одбегал прашањето за јурисдикција над Бугарија.⁵⁴ Тој успеал да издејствува да се прогласат за неважечки соборите во Рим и Константинопол кои биле свикани против него. Сите учесници на Соборот примиле причест, што било потврда дека Фотиј бил прифатен од Источната и Западната црква, со што мирот меѓу Црквите бил повторно воспоставен. Меѓу другото, била донесена и одлука за еднаквост на римската и константинополската катедра,⁵⁵ а Седмиот никејски собор бил признат како Вселенски.⁵⁶

На шестото заседание, одржано на 3 март 880 г. во царскиот дворец, во присуство на царот Василиј и неговите синови, совладетели Лав и Александар, било предложено повторно да се прочита и одобри никејскиот Символ на верата. Смеслата и значењето на преземената мерка лесно може да се разбере, ако се земе предвид дека токму во таа епоха во односите помеѓу Западната и Источната црква вниманието почнало да го зазема внесувањето на *Filioque* во Символот. На заседанието бил прочитан и прифатен актот, со кој на никејско-константинополскиот Символ се дало правосилност и со кој е воспоставена негова непроменливост за сите времиња, со што тој бил заштитен од произволни измени. Папските легати не сметале дека требало да стават преамбула, затоа што папата Јован VIII сè уште го немал прифатено додатокот *Filioque*. Сепак споменатиот член во соборските акти ќе одигра голема улога во историјата на подоцнежните односи помеѓу Исокот и Западот. Царот Василиј I своерачно го потпишал актот од овој Собор: „Јас, Василиј, верен во Христа самодржец и цар ромејски, се согласувам со овој Свет и Вселенски собор во сè, значи, и кога е во прашање потврдувањето на Седмиот Вселенски собор, и во поглед на признавањето и зацврстувањето на Фотиј, пресветиот патријарх на Константинопол и наш духовен отец, а исто така и сè што се однесува на осуда на сето она што е пишувано против него и искажано. Сè наведено потврдувам со своерачен потпис.“⁵⁷

⁵⁴ Спореди: Божилов 1999, 191; Успенски 2000, 160-161.

⁵⁵ Бакалов Век 22, 358.

⁵⁶ Успенски 1994, 171.

⁵⁷ Преземено од Успенски 2000, 162.

Сојузот меѓу Црквите и нивното блиско пријателство не се одржале долго. Веќе во 881 г. папата Јован VIII во црквата Св. Петар, држејќи го во рацете Евангелието, фрлил анатема на патријархот Фотиј. Папата Јован VIII, пред смртта, направил и последен обид да ги сврти Бугарите кон Рим, испраќајќи писмо со молби во 882 г.⁵⁸ Од бугарска страна тоа писмо останало без одговор.

Фотиј до крајот на животот на Василиј настојувал да ја одржи сликата на симфонија на двете власти. Со таквата политика патријархот Фотиј успеал, во една нова прераспределба на силите во Царството кое се менувало и развивало, да ѝ обезбеди на црквата поширок простор од оној за кој таа дотогаш успеала да се избори, настојувајќи особено на законитото втемелување на новата состојба, како залог за чување на освоениите права. Штом Василиј I умрел (886 г.), неговиот син Лав VI веднаш го пратил во прогонство тој автократски расположен патријарх, кој му бил и учител, веројатно затоа што му се чинел премногу моќен и дури самоволен. Формулацијата на патријархот Фотиј, која според негови зборови и дела ја симболизира вистината, претставувајќи го тоа како жив одраз на Христос, била во спротивност со традиционалните византиски претстави за хиерархиското потекло: Христос-цар-патријарх.⁵⁹ За Лав VI таков црковен поглавар бил неприфатлив во Цариград. Затоа Фотиј морал да замине.

На местото константинополски патријарх бил донесен Стефан – најмладиот син на Василиј I. Идејата за неговото издигнување во најголемата црковна функција секако се родила во главата на Василиј, со цел да се обединат световната и духовната власт во кругот на едно семејство. Имајќи го токму тоа на ум, додека Стефан сè уште бил дете, Василиј одлучил да го „жртвува и дарува на црквата“. Нема сомнеж дека со одлука на Василиј патријархот Фотиј го посветил младиот Стефан за гакон и го именувал за патријаршиски протосингел. Кога Василиј умрел, Стефан немал ниту шеснаесет години.⁶⁰ Сепак, ниту на дворот, ниту во црковните кругови, никој не се противел на неговото издигнување во патријарх. Фотиј бил протеран и неговата понатамошна судбина е потполно непозната. Се претпоставува дека умрел во 891 год.⁶¹

---

⁵⁸ Божилов 1999, 191.

⁵⁹ Кавало 2006, 239.

⁶⁰ Острогорски 1992, 295-296.

⁶¹ Успенски 2000, 179.

ЛИТЕРАТУРА

- Атанасовски Александар, Византискиот модел за разрешување на конфликти, Годишен зборник на Филозофскиот факултет на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, книга 61, Скопје 2008.
- Бакалов Георги, Византија, София – Век 22.
- Божилев Иван, Гюзелев Васил, Историја на средновековна Бугарија VII-XIV век, София 1999.
- Бухволд Волфганг, Холвек Армин, Принц Ото, Речник грчки и латински писци антике и средневека, Београд 1984.
- Василевски Тадеуш, Бугарија и Византија IX-XV век, София 1997.
- Георгиева Петковска Вера, Византиска филозофија, Скопје 2001.
- Заров К. Иван, Византиската естетика и средновековниот живопис во Македонија од XI и XII век, Скопје 2003.
- Златарски Васил, Историја на бугарската држава през средните векови, т. I, София 1994.
- Иванов Ѓордан, Бугарски старини из Македонија, БАН 1970 (фототипно издание).
- Извори за бугарската историја, *ЛИБИ*, том IV, София 1961.
- Извори за бугарската историја, *ЛИБИ*, том VII, София 1969.
- Јаѓиќ Ватрослав, Кирил и Методиј и нивните ученици, Скопје 1954.
- Кавало Гуљелмо (прир.), Византијци, Београд 2006.
- Каплан Мишел, Византија, Београд 2007.
- Николов Н. Георги, Централизам и регионализам во раносредновековна Бугарија, София 2005.
- Николова Бистра, Устројство и управлење на Бугарската православна црква (IX-XV век), София 1997.
- Острогорски Георги, Историја на Византија, Скопје 1992.
- Острогорски Георгије, Моравска мисија и Византија, Византија и Словени, Београд 1970.
- Панов Бранко, Мисијата на Константин Филозоф меѓу Сарацените (Арабите), Историја XX/2, Скопје 1984.
- Панов Бранко, Светите Кирил и Методиј и нивното македонско и селовенско дело, Македонија низ вековите, Скопје 1999.
- Поленакоски Харамбие, Дипломатскиот значај на мисиите на браќата Кирил и Методиј со посебен осврт на Моравската мисија, Зборник Кирил Солунски, том 1, Скопје 1970.
- Поповиќ Јевсевије, Општа црквена историја, књига I – (до 1054.), Срем. Карловци 1912.
- Сведоштва за Кирил и Методиј, избор на Угриновска-Скаловска Радмила и Басотова Љубинка, Скопје 1989.
- Станковиќ Влада, Цариградски патријарски и цареви македонски династии, Београд 2003.
- Трајчев Георги, Манастирите во Македонија, София 1933.
- Тупкова-Заимова Василка, Димитров Димитр, Павлов Пламен, Византија и византискиот свят, София 2011.
- Успенски Леонид, Теологија на иконата, Скопје 1994.
- Успенски Фјодор, Историја на византискиот царство, т. II, Београд 2000.

- Bury J. B., A history of the Eastern Roman Empire (A.D. 802-867), London 1912 (дигитално издание).
- Bury J. B., The Imperial Administrative System in the Ninth Century with a Revised Text of the Kletorologion of Philotheos, London 1911. (дигитално издание)
- Continuatus Theophanes, Scriptorum Historiae Byzantinae libri V, Bonn 1838 (електронско издание).

Vesna MLADENOVSKA
Zdravko Cvetkovski High School, Skopje

PHOTIUS: THE ZENITH OF BYZANTINE CHURCH POWER

(summary)

Photius was born between 816 and 826 in a prominent family from Constantinople. He received an exceptional education and later became a professor at the High School of Constantinople where he taught, and at the same time was the emperor protosecretis – guardian of the state press, a man of the trust of the ruler. In the process of historical evolution, from the end of the 8th and early 9th century, a new Roman Empire was erected in the West, which, in close alliance with the Latin Church and the Papacy, entered into a serious conflict with the Eastern Empire and the Constantinople Patriarchate. In the history of the Empire, mid-9th century will remain noted after the extraordinary cultural rise and revival of missionary activity between pagan peoples in Northeast and Southeast Europe. Photius acknowledged the confession of Christianity of the Slavs, as they practiced it and to support that spirit and strengthen faith among the Slavic population, sending Cyril and Methodius into missionary activity. At the coast of the Bregalnica River in 855, Constantine the Philosopher and his brother Methodius created the first Slavic, glagolitic alphabet, consisting of 35 or 38 letters. Great Moravia took advantage of internal disagreements in the German Kingdom and achieved significant success in the war against him. This led to the construction of a military alliance between King Ludwig of Germany and Bulgaria's Han Boris. Byzantine helped its ally Great Moravia by attacking the Bulgarian state. Between 862–864 in the European Southeast, a new regrouping of political forces and distortions of relations between the countries occurred when "deep peace" was concluded between Bulgaria and Byzantine, and Bulgarian ruler Boris promised to baptize himself with his people. For his future activities as Christian ruler Boris-Michael, he looks shortly after his baptism, from his spiritual teacher on issues of faith, Constantinople Patriarch Photius, received a special message entitled "Message to the Prince of Bulgaria,

Michael – what the work of a prince consists of'. The mid- and second half of the 9th century were characterized by exaggerated contradictions between the Roman and Constantinople churches, which fought for a church-religious seal over the still incompletely Christianized Slavic world in Velika Moravia and Bulgaria. After preparations under the leadership of Patriarch Photius of Constantinople, the brothers Cyril and Methodius, together with the defended students Clement, Naum, etc. in 863 they left for Great Moravia and Prince Rostislav. But soon the activities of the Brothers Cyril and Methodius and their students were met with major obstacles by German priests, who adhered to the established practice: the worship service to be performed only in Latin, Greek and Jewish. Pope Adrian II received the Slavic books, avenged them and placed them in the church St. Maria, and carried out a holy liturgy over them, officially recognizing the Slavic worship and literacy. In 885, after the death of Methodius, Slavic worship service was banned, his students were imprisoned and killed, and a part was exiled from Great Moravia. After the collapse of the Great Moravian mission, Byzantium silently allowed the disciples of the Holy Brothers to perform the worship in Slavic language in Bulgaria, in order to keep it in the universe of its influence. With his Slavic sermon and educational work, followers of Cyril and Methodius embedded Christianity and Byzantine culture in South Slavic countries. In this way, the historical natural position was established: Moravia belonged to the Roman sphere of influence, and the Southern Slavs came under the influence of byzantine. At the 879–880 Council, Patriarch Photius finally fought for triumph. All participants of the Council received communion, a decision was made on equality of the Roman and Constantinople departments, the Seventh Nike Council was recognized as Ecumenical, and the Nike Symbol of Faith (filioque in the Symbol) was reapproved. Emperor Basil I signed the act of this Council.